

فهرست مطالب

۵	پیشگفتار:
۶	پیشگفتار ویرایش سوم
۱۵	مقدمه
۱۷	فصل (۱): «کلیات و تعاریف»
۱۷	کلیات:
۱۸	«حقوق عمومی»
۱۸	«خصوصیات مقررات آئین دادرسی»
۱۸	«فواید مقررات آئین دادرسی»
۱۸	«تعریف آئین دادرسی مالیاتی»
۱۹	«مبانی قانونی آئین دادرسی مالیاتی»
۱۹	«اهداف آئین دادرسی مالیاتی»
۱۹	«خصوصیات آئین دادرسی مالیاتی»
۱۹	مقررات آئین دادرسی مالیاتی از جمله قوانین شکلی است:
۲۰	عمده مقررات آئین دادرسی مالیاتی از قواعد آمره می‌باشد:
۲۰	حاکمیت مکانی:
۲۰	حاکمیت زمانی:
۲۰	«انواع مراجع دادرسی»
۲۱	صلاحیت عام مراجع دادگستری در برابر صلاحیت مراجع غیر دادگستری
۲۱	«تعریف صلاحیت و انواع آن»
۲۲	«انواع صلاحیت»
۲۲	«انواع صلاحیت ذاتی»
۲۲	«اختلاف در صلاحیت و شیوه حل اختلاف»
۲۲	«اختلاف در صلاحیت مراجع قضایی با غیر قضایی»

۲۳	«صلاحیت عام دادگاه‌های دادگستری در رسیدگی»
۲۳	«مراجع اختصاصی خارج از تشکیلات قضایی»
۲۴	«دلایل تشکیل مراجع اختصاصی غیر قضایی و مزایا و معایب آن»
۲۴	«مهم‌ترین دلایل تشکیل مراجع اختصاصی»
۲۴	«نقش دیوان عدالت اداری در بررسی آراء و تصمیمات مراجع خاص اداری»
۲۵	حقوق موذیان مالیاتی
۲۵	حقوق مؤذیان مالیاتی در ایران
۲۵	دلایل برقراری حقوق مؤذیان
۲۸	حق رفتار منصفانه با مودی
۲۸	حق رازداری یا عدم افشای اطلاعات موذیان
۲۸	حق کسب اطلاع
۲۸	حق ممیزی‌های معقول
۲۹	مطالعه تطبیقی حقوق مؤذیان مالیاتی

فصل (۲): «بررسی تطبیقی نظام‌های دادرسی مالیاتی در چند کشور منتخب» ۳۱

فصل (۳): «مراجع حل اختلاف مالیاتی» ۳۵

۳۵	«بلاغ اوراق مالیاتی»
۴۱	«مراحل حل اختلاف مالیاتی»
۴۲	۱- مرحله اداری رفع اختلاف مالیاتی
۴۳	شرایط وکالت و نمایندگی در مراجع رفع اختلاف و دادرسی مالیاتی
۵۳	مراحل اجرای مقررات ماده ۲۳۸ ق.م.م.
۵۵	فرآیند اجرایی مقررات ماده ۲۳۸ ق.م.م.
۵۵	مراحل اجرای ماده ۲۳۸ ق.م.م.
۵۶	هیأت‌های حل اختلاف مالیاتی
۵۶	مبانی قانونی و ساختار تشکیلاتی و وظایف هیأت‌های حل اختلاف مالیاتی
۶۲	هیأت‌های حل اختلاف مالیاتی مرحله اجرائیات
۶۳	هیأت حل اختلاف مالیاتی مسئول رسیدگی به اختلافات در خصوص استرداد
۶۳	مرجع رفع اختلاف در خصوص ارزش اموال منقول:
۶۳	مراجع حل اختلاف حق تمبر:
۶۴	مراجع حل اختلاف مالیات بر ارث

- ۲- هیأت حل اختلاف مالیاتی موضوع ماده ۲۴۴ ق.م.م (فرایندهای اجرایی) ۶۵
- فرایند اجرایی هیأت حل اختلاف مالیاتی بدوی ۶۶
- ۳- هیأت حل اختلاف مالیاتی موضوع ماده ۲۴۷ الحاقی ق.م.م (تجدید نظر) ۶۷
- «فرایند اجرایی هیأت حل اختلاف مالیاتی تجدید نظر» ۶۸

فصل (۴): «هیأت‌های حل اختلاف مالیاتی مسئول رسیدگی به موارد خاص» ۶۹

- «نحوه رسیدگی به اختلافات مالیاتی موضوع تبصره ماده ۱۸۷ ق.م.م» ۶۹
- احکام قانونی مرتبط: ۷۰
- مراحل اجرایی اختلافات مالیاتی موضوع تبصره ماده ۱۸۷ ق.م.م ۷۰
- «مراحل اجرایی حل اختلافات مالیاتی موضوع تبصره ماده ۱۸۷ ق.م.م» ۷۱
- «رسیدگی به اختلافات مالیاتی در مرحله اجرائیات موضوع ماده ۲۱۶ ق.م.م و تبصره‌های (۱) و (۲) آن» ۷۳
- احکام قانونی مرتبط: ۷۳
- «مراحل اجرایی مقررات ماده ۲۱۶ ق.م.م و تبصره‌های (۱) و (۲)» ۷۴
- «فرایند اجرایی ماده ۲۱۶ ق.م.م» ۷۵
- «فرایند اجرایی تبصره (۱) ماده (۲۱۶) ق.م.م» ۷۵
- «فرایند اجرایی تبصره (۲) ماده (۲۱۶) ق.م.م» ۷۶
- «رسیدگی به اختلافات در خصوص استرداد اضافه پرداخت مودیان موضوع ماده ۲۴۳ ق.م.م» ۷۶
- احکام قانونی مرتبط: ۷۶
- ترتیبات اجرایی حل اختلاف مالیاتی موضوع ماده ۲۴۳ ق.م.م ۷۷
- «فرایند اجرایی حل اختلاف مالیاتی موضوع ماده ۲۴۳ ق.م.م» ۷۷
- «بررسی سایر وظایف هیأت‌های حل اختلاف مالیاتی (غیرترافی)» ۷۸
- ۱- وظایف تشخیص و احراز اصالت و تأیید مطالبه مالیات از غیر مودی ۷۸
- ۲- صدور قرار تأمین: ۷۹
- ۳- تعیین ضرایب مالیاتی: ۷۹
- ۴- اختلاف در تعیین ارزش اموال منقول ۷۹
- ۵- احراز تخلف موضوع ماده (۹) قانون پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مودیان ۸۰

- رای شماره ۲۵۰۱ مورخ ۱۴۰۱/۱۰/۱۰ هیات عمومی دیوان عدالت اداری ۱۳۸
- دادنامه شماره ۱۲۷۳ مورخ ۱۴۰۱/۷/۱۹ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری با
 موضوع: ماده ۱۲ آیین نامه اجرایی بند (خ) تبصره ۶ ماده واحده قانون بودجه
 سال ۱۴۰۰ کل کشور ابطال شد..... ۱۴۰
- دادنامه شماره ۱۳۹۳۷۰۶-۱۳۹۳۹۰۰۰ مورخ ۱۴۰۲/۵/۳۱ ..... ۱۴۴
- دادنامه شماره ۱۴۰۲/۱۱/۳-۷۱۸ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری متن ابطال
 رأی شماره ۳۰/۰۴/۴۰۱۱ مورخ ۱۳۷۵/۴/۱۱ شورای عالی مالیاتی ۱۵۰

فصل (۹): آراء هیات عمومی شورای عالی مالیاتی مرتبط با دادرسی مالیاتی ۱۵۱

- موضوع: محل تسلیم اعتراض ۱۵۱
- موضوع: ابلاغ به محل واگذار شده ۱۵۳
- موضوع: عدم درخواست مؤدی ظرف ۳۰ روز برای طرح در هیأت موضوع ماده ۲۴۳
 ق.م.ق ۱۵۴
- موضوع: مبدأ احتساب مهلت اعتراض مأموران مالیاتی ۱۵۵
- موضوع: الزام رسیدگی هیأت های حل اختلاف مالیاتی تجدیدنظر به موارد
 جدید اعتراض ۱۵۶
- موضوع: رفع توقیف بعد از نقض رأی قطعی توسط شعب شورای عالی مالیاتی ۱۵۷
- موضوع: تکلیف ضمانت نامه بانکی بعد از ابطال اجرائیه توسط هیأت موضوع ماده
 ۲۱۶ ق.م.ق و تعدیل مأخذ مشمول مالیات ۱۵۸
- موضوع: اعتراض به ۱٪ عوارض قطعی شده مربوط به صنایع آلاینده ۱۵۹
- ابلاغ رأی اکثریت صورتجلسه شماره ۱-۲۰۱ مورخ ۱۳۹۵/۲/۲۲ هیات عمومی
 شورای عالی مالیاتی راجع به قابل طرح بودن پرونده های مالیاتی در هیات حل
 اختلاف مالیاتی موضوع ماده ۲۱۶ قانون مالیات های مستقیم در خصوص مودی ۱۶۰
- رای اکثریت صورتجلسه شماره ۱۰-۲۰۱ مورخ ۱۳۹۵/۸/۲۹ هیات عمومی
 شورای عالی مالیاتی در خصوص هزینه رسیدگی (دادرسی) موضوع تبصره ۶
 ماده ۲۴۷ قانون مالیات های مستقیم ۱۶۱
- ابلاغ صورتجلسه شورای عالی مالیاتی شماره ۲۰۱-۲۱ مورخ ۱۳۹۶/۵/۲۱
 هزینه رسیدگی تبصره ۶ ماده ۲۴۷-۲۳۲۳۵ ..... ۱۶۲
- نحوه اجرای مقررات ماده ۲۳۸ قانون مالیات های مستقیم ۱۶۳

ترتیب رسیدگی به اعتراضات و شکایات از آراء کمیسیون های مالیاتی (بند ۲

- ماده ۱۰)..... ۹۹
- «فرایند اجرایی ترتیب رسیدگی در شعب تجدیدنظر دیوان عدالت اداری»..... ۱۰۱
- «اعاده دادرسی در دیوان عدالت اداری»..... ۱۰۲
- «فرایند اجرایی اعاده دادرسی در دیوان عدالت اداری»..... ۱۰۴
- «رسیدگی در هیأت عمومی دیوان عدالت اداری»..... ۱۰۵
- «ترتیب رسیدگی در هیأت عمومی دیوان عدالت اداری»..... ۱۰۶
- «فرایند رسیدگی به تقاضای ابطال مصوبات»..... ۱۰۸
- صدور رأی وحدت رویه ۱۰۹
- صدور رأی ایجاد رویه که در موضوع واحد، آراء مشابه متعدد از شعب دیوان
صادر شده است. ۱۱۰
- صدور رأی اصلاحی هیأت عمومی دیوان عدالت اداری..... ۱۱۰

فصل (۸): دادنامه های هیأت عمومی دیوان عدالت اداری ۱۱۱

- ابطال بخشنامه شماره ۳۳۵۵۲/۶۱۶۲/۴/۳۰ - ۷۴/۶/۱۸ معاون درآمدهای
مالیاتی وزارت امور اقتصادی و دارائی ۱۱۱
- عدم ابطال بخشنامه شماره ۵۴۲۴/۱۳۸۱ - ۲۱۱ مورخ ۱۳۸۳/۴/۸ سازمان امور
مالیاتی کشور ۱۱۲
- ابطال بخشنامه ی شماره ۵۹۰۹/۴۹۰۹ - ۲۱۱ مورخ ۱۳۸۲/۸/۲۶ سازمان امور
مالیاتی کشور ۱۱۴
- ابطال بخشنامه شماره ۳۳۲۰۷/۲۹۸۹ - ۲۱۱ مورخ ۱۳۸۲/۶/۲۳ رئیس سازمان
امور مالیاتی کشور و رأی شماره ۹۹۹۲/۴/۳۰ مورخ ۱۳۷۶/۹/۲۶ هیأت عمومی
شورای عالی مالیاتی ۱۱۷
- ابطال بند ۳ بخشنامه ۵۱۰۷۶ مورخ ۱۳۸۸/۰۴/۲۷ سازمان امور مالیاتی کشور ۱۲۴
- تاریخ اثر آراء هیات عمومی دیوان عدالت اداری بر پرونده های مطرح در مراحل
حسابرسی، تشخیص و دادرسی مالیاتی ۱۲۹
- رای شماره ۱۴۴۰ مورخ ۱۴۰۱/۸/۱۷ هیات عمومی دیوان عدالت اداری ۱۲۹
- رای شماره ۱۵۷۶۴۲۸ - ۱۴۰۲۳۱۳۹۰۰۰ مورخ ۱۴۰۲/۶/۲۱ هیات عمومی
دیوان عدالت اداری ۱۳۳

- فصل (۵): «شورای عالی مالیاتی» ۸۱
- احکام قانونی مرتبط: ۸۲
- «ترتیبات اجرایی حل اختلاف در شورای عالی مالیاتی» ۸۵
- «فرایند اجرایی شکایت به شورای عالی مالیاتی و نحوه رسیدگی» ۸۶

فصل (۶): «هیأت موضوع ماده ۲۵۱ مکرر ق.م.م.» ۸۷

سیر پیدایش و تحول حکم ماده ۲۵۱ مکرر قانون مالیات‌های مستقیم در نظم

- حقوقی ایران ۸۸
- ۱- نخستین تجویز قانونی امکان شکایت از مالیات ناعادلانه نزد وزیر در سال
۱۳۴۸ ..... ۸۸
- ۲- الحاق مجدد ماده ۳۲۱ مکرر به قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۴۵ در
سال ۱۳۵۰ ..... ۸۹
- ۳- الحاق ماده ۲۵۱ مکرر به قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۶۶ در سال
۱۳۷۱ ..... ۸۹
- ۴- اصلاح ماده ۲۵۱ مکرر در سال ۱۳۸۰ ..... ۹۰
- عدالت چیست؟ ۹۱
- نظم و عدل ۹۱
- تساوی در برابر قانون مبنای حقوقی عدالت ورزی ۹۱
- نکات مهم مفاد ماده ۲۵۱ مکرر ق.م.م.: ۹۲
- «ترتیبات اجرایی دادرسی در هیأت ماده ۲۵۱ مکرر ق.م.م.» ۹۳
- «فرایند دادرسی هیأت موضوع ماده ۲۵۱ مکرر ق.م.م.» ۹۴

فصل (۷): «دیوان عدالت اداری» ۹۵

- صلاحیت دیوان ۹۵
- دستور موقت ۹۷
- «حدود صلاحیت و وظایف هیأت عمومی دیوان» ۹۷
- «اثر ابطال مصوبات هیأت عمومی «دیوان» ۹۸

- ابلاغ صورتجلسه شورای عالی مالیاتی در خصوص ایهامات مطرح شده درباره بند
 ۳ ماده ۲۴۴ قانون مالیاتهای مستقیم..... ۱۶۶
 صورتجلسه مورخ ۱۳۹۷/۸/۱۴ شورای عالی مالیاتی در خصوص لزوم پرداخت
 هزینه رسیدگی موضوع تبصره (۶) ماده (۲۴۷) قانون مالیاتهای مستقیم در
 موارد طرح پرونده در هیأت موضوع ماده (۲۵۱) مکرر و کاهش مالیات ۱۶۷
 صورتجلسه مورخ ۱۳۹۸/۹/۱۹ شورای عالی مالیاتی در اجرای بند ۳ ماده ۲۵۵
 قانون مالیاتهای مستقیم..... ۱۶۸

فصل (۱۰): بخشنامه‌های سازمان امور مالیاتی در خصوص دادرسی مالیاتی..... ۱۷۵

- تأکید بر تعیین درآمد مشمول مالیات واقعی از طریق رسیدگی و تحقیق و
 پرهیز از هرگونه اعلام نظر غیرکارشناسی در امور گزارشگری مالیاتی..... ۲۰۷
 نحوه اعمال حکم تبصره (۲) ماده ۲۱۶ قانون مالیات‌های مستقیم در قانون
 مالیات بر ارزش افزوده..... ۲۱۳
 طرح هم زمان شکایت مودیان مالیاتی در هیأت موضوع ماده (۲۵۱) مکرر قانون
 یادشده و شعب دیوان عدالت اداری ۲۱۴
 ابلاغ دستورالعمل ساماندهی و تنظیم امور و تسریع در رسیدگی به امور مودیان
 مالیاتی موضوع ماده ۲۵۱ مکرر قانون مالیات‌های مستقیم..... ۲۱۶
 ارسال تصویر نامه شماره ۸۱۴۴/۱۰ مورخ ۱۴۰۱/۷/۲۶ رئیس کل محترم
 دادگستری استان تهران مبنی بر صلاحیت هیأت‌های حل اختلاف مالیاتی در
 رسیدگی به اختلافات مالیاتی ۲۲۳
 دستورالعمل در مورد اشخاص صالح مراجعه‌کننده به کمیسیونها ۲۲۴
 بخشنامه ۸۰۹۵۱/۲۰/د مورخ ۱۴۰۲/۱۱/۱۸ ..... ۲۳۴
 نحوه اقدام ادارات کل در راستای صدور اوراق قطعی مالیاتی مودیان مشمول
 موضوع تبصره ماده (۱۰۰) عملکرد سال ۱۴۰۱ فاقد فرم تبصره ماده (۱۰۰) و
 اظهارنامه عملکرد ۲۳۵
 بخشنامه شماره ۲۵۸/۷۰۰۲۸/د مورخ ۱۴۰۲/۱۰/۹ ..... ۲۳۷
 نامه شماره ۲۱۰/۲۰۰۰۹/د مورخ ۱۴۰۳/۳/۲۷ معاون حقوقی و فنی مالیاتی..... ۲۳۷

- ابلاغ صورتجلسه شورای عالی مالیاتی در خصوص ابهامات مطرح شده درباره بند ۳ ماده ۲۴۴ قانون مالیاتهای مستقیم ۱۶۶
- صورتجلسه مورخ ۱۳۹۷/۸/۱۴ شورای عالی مالیاتی در خصوص لزوم پرداخت هزینه رسیدگی موضوع تبصره (۶) ماده (۲۴۷) قانون مالیاتهای مستقیم در موارد طرح پرونده در هیأت موضوع ماده (۲۵۱) مکرر و کاهش مالیات ۱۶۷
- صورتجلسه مورخ ۱۳۹۸/۹/۱۹ شورای عالی مالیاتی در اجرای بند ۳ ماده ۲۵۵ قانون مالیاتهای مستقیم ۱۶۸

فصل (۱۰): بخش نامه های سازمان امور مالیاتی در خصوص دادرسی مالیاتی ۱۷۵

- تأکید بر تعیین درآمد مشمول مالیات واقعی از طریق رسیدگی و تحقیق و پرهیز از هرگونه اعلام نظر غیرکارشناسی در امور گزارشگری مالیاتی ۲۰۷
- نحوه اعمال حکم تبصره (۲) ماده ۲۱۶ قانون مالیاتهای مستقیم در قانون مالیات بر ارزش افزوده ۲۱۳
- طرح هم زمان شکایت مودیان مالیاتی در هیات موضوع ماده (۲۵۱) مکرر قانون یادشده و شعب دیوان عدالت اداری ۲۱۴
- ابلاغ دستورالعمل ساماندهی و تنظیم امور و تسریع در رسیدگی به امور مودیان مالیاتی موضوع ماده ۲۵۱ مکرر قانون مالیاتهای مستقیم ۲۱۶
- ارسال تصویر نامه شماره ۸۱۴۴/۱۰ مورخ ۱۴۰۱/۷/۲۶ رئیس کل محترم دادگستری استان تهران مبنی بر صلاحیت هیأت های حل اختلاف مالیاتی در رسیدگی به اختلافات مالیاتی ۲۲۳
- دستورالعمل در مورد اشخاص صالح مراجعه کننده به کمیسیونها ۲۲۴
- بخشنامه ۸۰۹۵۱/۲۰۰/د مورخ ۱۴۰۲/۱۱/۱۸ ..... ۲۲۴
- نحوه اقدام ادارات کل در راستای صدور اوراق قطعی مالیاتی مودیان مشمول موضوع تبصره ماده (۱۰۰) عملکرد سال ۱۴۰۱ فاقد فرم تبصره ماده (۱۰۰) و اظهارنامه عملکرد ۲۳۵
- بخشنامه شماره ۲۵۸/۷۰۰۲۸/د مورخ ۱۴۰۲/۱۰/۹ ..... ۲۳۷
- نامه شماره ۲۱۰/۲۰۰۰۹/د مورخ ۱۴۰۳/۳/۲۷ معاون حقوقی و فنی مالیاتی ۲۳۷

فصل (۱۱): ضمانت.....	۲۳۹
۱- دستورالعمل دادرسی مالیاتی.....	۲۳۹
مبحث اول: اعتراض به برگ تشخیص.....	۲۳۹
مبحث دوم: وکیل و سایر اشخاص در حکم مؤدی مالیاتی.....	۲۴۱
مبحث سوم: برگ دعوت هیأت (تعیین، تغییر و ابلاغ وقت رسیدگی، ارسال پرونده).....	۲۴۳
مبحث چهارم: قرار (رسیدگی، تجدید دعوت، تأمین و ...).....	۲۴۵
مبحث پنجم: رأی هیأت (کیفیت، مشخصات، شرایط صدور، اصلاح).....	۲۴۷
مبحث ششم: در مقررات مختلفه هیأت.....	۲۴۹
۲- قانون دیوان عدالت اداری اصلاحی ۱۴۰۲/۲/۱۰.....	۲۵۱
بخش اول - تشکیلات.....	۲۵۱
بخش دوم - آیین دادرسی.....	۲۵۵
فصل اول - صلاحیت.....	۲۵۵
فصل دوم - ترتیب رسیدگی.....	۲۵۷
بخش سوم - اعاده دادرسی.....	۲۸۰
بخش چهارم - اجرای احکام.....	۲۸۱
بخش پنجم - سایر مقررات.....	۲۸۵
منابع:.....	۲۸۷